

Datum: 04-06-2025

Volgnummer: 2024-2025/12

Kinderen hebben recht op een veilige digitale leefwereld

In onze steeds digitalere samenleving brengen kinderen en jongeren vandaag veel tijd door op sociale media, apps en websites. Dat biedt kansen, maar brengt ook risico's met zich mee. De onlinewereld is niet ontworpen op maat van kinderen en jongeren en is te weinig aangepast aan hun behoeften en ontwikkeling. Het is belangrijk en dringend om kinderrechten ook online te beschermen en te realiseren. Daar zijn doordacht beleid en extra maatregelen voor nodig.

De overheid moet daar een actieve rol in spelen en meer dan vandaag werken aan een kindvriendelijke en kindveilige onlinewereld die kinderrechten respecteert.

Dit is waar de Europese, federale en Vlaamse overheid elk voor hun bevoegdheden werk van moeten maken:

- **Dwing sociale media en andere commerciële actoren hun verantwoordelijkheid online op te nemen en:**
 - **Zorg voor wetgeving** die onlineplatformen en andere commerciële actoren online verplicht tot een kindvriendelijk en kindveilig ontwerp met graduele toegang naar gelang ontwikkeling en leeftijd.
 - **Voer geïntegreerd beleid** met een duidelijke visie en Europees, federaal en Vlaams gecoördineerd.
 - **Zorg voor toezicht en handhaving** door een duidelijk aangewezen instantie op Europees, federaal en Vlaams niveau.
 - **Capteer inbreuken** die terechtkomen bij politie, meldings- en klachtenlijnen ook om het beleid te voeden en te verbeteren. Maak die kanalen beter bekend bij kinderen, jongeren en ouders en versterk ze technologisch en in mankracht.
 - **Stimuleer verder onderzoek** over deze thema's:
 - De impact van de onlinewereld op minderjarige gebruikers
 - De technologische mogelijkheden om de onlinewereld veiliger te maken voor kinderen en jongeren
 - Manieren om minderjarige gebruikers online beter te informeren.
- **Richt een expertengroep op** waar ook kinderen en jongeren in vertegenwoordigd zijn om het beleid te voeden.
- **Zorg voor een duidelijk kader** voor gebruikers met richtlijnen over schermgebruik en over wat veilig is online en wat niet, wat risico's zijn, met leeftijdsindicaties. Maak dat op met de expertengroep en maak het op ruime schaal bekend.
- **Betrek kinderen en jongeren** bij de vormgeving van een kindvriendelijke en kindveilige onlinewereld, bij het beleid en bij educatie.
- **Sensibiliseer de bevolking** over schermgebruik en onlineveiligheid en stel gratis toegankelijke tools ter beschikking.

- **Geef kinderen en jongeren gelijke toegang tot de digitale wereld** met begeleiding en met een belangrijke rol voor het onderwijs.
- **Organiseer toegankelijke en gespecialiseerde meldpunten, klachtenlijnen en herstelprocedures** voor kinderen, jongeren, ouders en verzorgers.
- **Investeer in de vrije tijd van kinderen en jongeren offline** door ze genoeg toegang te geven tot kindvriendelijke publieke ruimte en tot een ruim, toegankelijk en gepast vrijetijdsaanbod voor elk kind.

1. Goed dat het debat breed gevoerd wordt

Het is goed dat het debat over de deelname aan en de bescherming van kinderen en jongeren online nu duidelijk op de agenda staat. Er is een gezamenlijke *sense of urgency* en het besef dat de onlineomgeving vandaag niet veilig genoeg is en te weinig op maat van kinderen én jongeren.

Onderzoeksresultaten zijn vandaag niet eenduidig. Net daarom moeten we het voorzorgsprincipe hanteren, zeker als het gaat over kinderen en jongeren. Vanuit die bezorgdheid gaan zowel in de federale als de Vlaamse Regering stemmen op om de minimumleeftijd te verhogen voor bepaalde platformen van sociale media en om sterker toe te zien op de toegang van minderjarigen. Andere stemmen spreken dat idee tegen.

Gelukkig wordt daar nu ernstig over nagedacht en wordt kennis samengebracht.¹ Het is positief dat veel organisaties,² experts en partijen vanuit een gedeelde bezorgdheid nadenken en zoeken naar betere antwoorden. Het is belangrijk rekening te houden met hoe de verschillende stakeholders ernaar kijken: verschillende disciplines in de academische wereld, het middenveld, ouders en zeker ook kinderen en jongeren zelf. Want zij zijn er vaak mee opgegroeid, zitten er elke dag in en zijn ervaringsdeskundigen. Het gaat tenslotte om hun rechten online.

Er is geen sluitend en eenvoudig antwoord op de uitdagingen. Wel is **duidelijk dat minderjarigen vandaag te weinig beschermd worden tegen schadelijke effecten van sociale media en overmatig schermgebruik**. Commerciële bedrijven krijgen vandaag quasi vrij spel met persoonsgegevens, online content, verslavende mechanismen en sturende algoritmes. Ook kinderen en jongeren worden daarin meegetrokken. De digitale wereld is de laatste jaren ook sterk veranderd. Waar sociale media oorspronkelijk meer draaiden om connectie, zijn ze nu sterker dan vroeger gestuurd door algoritmes, commerciële belangen en winstbejag. De verslavende mechanismen zijn bewust ontworpen om gebruikers zo lang mogelijk online te houden. Ook kinderen en jongeren worden doelbewust vastgehouden door eindeloze scrolfuncties, pushberichten en content die inspeelt op hun emoties. Nieuwe technologieën zoals deepfakes en menselijke chatbots maken kinderen en jongeren nog kwetsbaarder. Voor volwassenen speelt dat natuurlijk ook, maar kinderen en jongeren zijn nog in volle ontwikkeling en verdienen dus extra bescherming vanuit kinderrechten.

¹ Zelf praatten we ook met experts van o.a. Child Focus, Mediawijs, de Kinderrechtencoalitie, de Vlaamse Jeugdraad, de Ambassade, het Vlaams Vredesinstituut, de nieuwe vzw Kids Unplugged, en met academici en beleidsmakers.

² 'Kinderen en jongeren op sociale media: hoe kunnen we hen begeleiden en beschermen?' Visie van Mediawijs, het Kenniscentrum Digitale en Mediawijsheid van de Vlaamse overheid en Imec vzw, mei 2025, <https://www.mediawijs.be/visiesocialemedia>
Eurochild position paper on children's rights online, including children's wellbeing online, January 2025
<https://www.unicef.nl/ons-werk/nederland/digitale-leefomgeving-kinderen/essaybundel-kinderrechten-in-de-digitale-wereld#>, Unicef Nederland en Universiteit Leiden, 2023 en 2024

Overheden hebben daar een duidelijke taak in. We kunnen niet langer wachten. De digitale omgeving is geen vrijblijvend speelveld. Heel wat kinderen – ook heel jonge en extra kwetsbare kinderen – zitten elke dag online. Hun rechten moeten daar net zo goed beschermd worden als in de echte wereld. Waar we in het verkeer kinderen beschermen met fluohesjes en verkeersdrempels om ongelukken te voorkomen, laten we hen op de online snelweg te vaak onbeschermd los. Dat moet anders.

2. Kansen en risico's erkennen in een digitale wereld die razendsnel evolueert

De digitale leefwereld maakt vandaag onlosmakelijk deel uit van het leven van kinderen en jongeren. Het tweejaarlijks onderzoek **Apenstaartjaren** monitort nauwgezet hoe jongeren omgaan met diverse schermen en toestellen zoals de smartphone. Daaruit blijkt dat lagereschoolkinderen die een smartphone hebben, zeggen dat ze die gemiddeld op 8 jaar en 1 maand kregen. Tegelijk heeft 59% van de leerlingen uit de lagere school nog géén smartphone. Duidelijk is hoe smartphonebezit toeneemt per graad. 'De derde graad lager onderwijs blijkt een overgangperiode te zijn: ongeveer de helft van de leerlingen heeft dan een smartphone, de andere helft niet. Vanaf het secundair onderwijs heeft zo goed als iedere jongere een eigen smartphone. Als je dat uitsplitst per leeftijd, blijkt dat vanaf 11 jaar voor het eerst meer dan de helft van de jongeren een smartphone heeft. Op 12-jarige leeftijd heeft bijna iedere jongere een smartphone.'³ Een eigen toestel betekent niet automatisch onbeperkt internettoegang hebben. En ook kinderen zonder eigen smartphone gebruiken soms die van anderen.

Die onlinewereld biedt kinderen en jongeren **ongeziene kansen en mogelijkheden**. Ze vinden er inspiratie, informatie en kunnen er connecteren. Sociale media kunnen een uitlaatklep zijn of een plek waar jongeren met dezelfde interesses of ervaringen elkaar ontmoeten. Waar jongeren lotgenoten vinden of steun als ze vragen hebben, bijvoorbeeld over hun identiteit of hun situatie thuis. Voor kinderen en jongeren die dat nodig hebben, kan de onlinewereld een extra hulplijn bieden. Voor sommige kinderen – zoals nieuwkomers of kinderen die van school veranderen – zijn onlinecontacten van groot belang om zich verbonden te blijven voelen met familie en vrienden ver en minder ver weg. Een vriend online is voor jongeren soms evenveel waard als een vriend offline. De beide werelden vloeien in elkaar over.

Maar **naast kansen zijn er ook risico's**. Risico's die de voorbije jaren te weinig expliciet benoemd zijn en waartegen het beleid, ook Europees, te weinig deed. Intussen kregen heel wat kinderen en jongeren te maken met negatieve ervaringen: misleiding, cyberpesten of aantasting van hun integriteit.

Waarover dat gaat? Over schadelijke content zoals desinformatie, beelden over anorexia of zelfdoding, seksueel expliciet of gewelddadig materiaal, of discriminerende boodschappen over vrouwen of andere groepen in de samenleving. Sociale media verzamelen data van kinderen en jongeren, en monitoren onopvallend maar nauwlettend hun surfgedrag. Algoritmes bepalen mee wat ze te zien krijgen. Soms gaat het om het idealiseren van iemands uiterlijk, leven of bezittingen. Soms om cyberpesten en het verspreiden van gevoelige beelden of verhalen over kinderen en jongeren zonder hun toestemming. Soms gaat het om misdrijven zoals phishing, grensoverschrijdend gedrag of grooming. Kinderen en jongeren kunnen ook slachtoffer worden van verslavend design dat de platformen doelbewust inzetten en waardoor ze mogelijk heel veel tijd online doorbrengen, te weinig slapen, te weinig bewegen en te weinig kansen, contacten en activiteiten hebben in de echte wereld. Dat heeft een impact hebben op hun welzijn en hun ontwikkeling.

³ <https://www.mediapuntvlaanderen.be/updates-analyse/smartphonebezit-bij-vlaamse-jongeren-11-jaar-als-kantelpunt>

Uit 'Apestaartjaren 2024'⁴ blijkt dat phishing de meest voorkomende vorm van online oplichting is waarmee tieners werden geconfronteerd (38%). Dat 4% in een situatie terecht kwam waarin bankgegevens werden gestolen. Tieners hebben veel vertrouwen in hun onlinevaardigheden om risico's te herkennen, terwijl workshops van Mediawijs tonen dat ze zichzelf vaak overschatten.

Het rapport wijst ook op de positieve kanten: digitale media helpen jongeren om in contact te blijven met vrienden en familie, om mensen te ontmoeten die hun interesses delen en om nieuwe vrienden te maken. Eén op de drie jongeren zegt dat digitale media ze hielp zichzelf te worden. Tegelijk zegt vier procent van de tieners en jongeren structureel slachtoffer te zijn van online pesten, vaker meisjes dan jongens. Veel tieners en jongeren zien ongepaste inhoud online, zoals beelden die aanzetten tot extreem slank zijn of gewelddadige en gruwelijke inhoud. Jongeren zeggen daarmee om te gaan door met anderen te praten of manieren te zoeken om van dergelijke inhoud af te komen.

3. Kinderen zijn anders kwetsbaar dan volwassenen

Heel wat indicaties en onderzoeken wijzen op **mogelijke mentale en fysieke gevolgen van overmatig en ongeregeerd schermgebruik en van sociale media**. In april 2024 publiceerde een Franse expertencommissie daarop een vraag van de regering een rapport over.⁵

Ook in Vlaanderen hebben hulpverleners die dagelijks werken met kinderen en jongeren sterk de indruk dat concentratieproblemen, gedragsmoeilijkheden en psychische moeilijkheden zoals eenzaamheid, onzekerheid en eetstoornissen toenemen. Ze zien een verband met sociale media en schermgebruik. Ze maken zich zorgen dat sociale media ook sociale druk en prestatiedruk met zich meebrengen. Jongeren vergelijken zichzelf met onrealistische beelden en hechten veel waarde aan likes en volgers. Dat kan faalangst en stress versterken. Er rijzen ook vragen over de impact op de hersenontwikkeling, het vermogen tot aandacht, concentratie en leren door de vele prikkels en korte boodschappen.

De wetenschap heeft nog geen eenduidige antwoorden op de vraag naar de langetermijneffecten van sociale media of intens schermgebruik bij kinderen en jongeren. Het is ook moeilijk om een causaal verband aan te tonen, want er spelen heel wat omgevingsfactoren mee. Maar dat mag geen reden zijn om niet in te grijpen. Zolang kinderen en jongeren risico op schade lopen, moeten we het voorzorgsprincipe hanteren en maatregelen nemen. Zoals we ook doen bij voeding, medicatie en speelgoed. Kinderen en jongeren vinden vlot hun weg op het internet, en ook bij baby's, peuters en kleuters neemt het schermgebruik toe. Wat ook in het debat mag meespelen, is welke mate van mediagebruik we online maatschappelijk wenselijk vinden, zowel voor volwassenen als minderjarigen.

Zeker als ze erg jong zijn, zijn **kinderen afhankelijk van volwassenen voor de realisatie van hun rechten. Dat is ook zo voor de begeleiding online**. Maar wat als die volwassenen zelf problemen, weinig tijd of mentale ruimte of onvoldoende digitale vaardigheden hebben? Als kinderen online gepest worden of filmpjes bekijken die eetstoornissen idealiseren, gebeurt dat vaak onzichtbaar en zitten ze meestal alleen achter hun scherm. Zeker als ze het niet toevertrouwen aan hun omgeving, wordt het niet gezien. Volwassenen zitten niet voortdurend naast kinderen mee te kijken. Kinderen zijn bovendien **in volle ontwikkeling. Wat ze meemaken als ze jong zijn, heeft vaak een grote impact op hun ontwikkeling**. En sommige kinderen zijn extra kwetsbaar. Zij moeten zeker actief beschermd worden. We hebben het dan onder andere over kinderen onder 12 jaar, kinderen in een kwetsbare positie zoals armoede of dakloosheid, kinderen in een voorziening, kinderen op de vlucht, kinderen die het slachtoffer zijn van uitbuiting of seksueel grensoverschrijdend gedrag en kinderen met een mentale kwetsbaarheid.

⁴ <https://www.mediawijs.be/nl/apenstaartjaren2024>

⁵ 'Enfants et écrans, à la recherche du temps perdu', april 2024

We weten dat kinderen die offline kwetsbaar zijn, ook online kwetsbaarder zijn voor de risico's. Dat zien we bij onze klachtenlijn, dat horen we van professionals die elke dag werken met kinderen en jongeren, en in gesprekken met experts.

4. Provisie, participatie en protectie van kinderen en jongeren online

In het Kinderrechtenverdrag staan drie soorten rechten: **provisierechten of het recht op 'voorzieningen', participatierechten en protectierechten**. Die drie soorten rechten zijn allemaal nodig om het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren te garanderen en dat geldt ook online.

Kinderen en jongeren hebben recht op **toegang tot digitale voorzieningen en op participatie online**. De onlineomgeving kan hun recht op onderwijs en informatie versterken en hun ontwikkeling verrijken. Denk aan toegang tot leermiddelen, educatieve platforms, kindvriendelijke nieuwssites en sociale mediakanalen. Overheden kunnen dat ondersteunen door te investeren in digitale infrastructuur, digitale geletterdheid op school en veilig toegankelijke leeromgevingen online. Het kan hen ook helpen om te connecteren met anderen en om hun sociale vaardigheden te ontwikkelen. Ze krijgen er kansen om vlot te communiceren. Via sociale media en digitale platforms kunnen ze hun mening geven, zich creatief uiten en meepraten in maatschappelijke discussies. De overheid moet dat stimuleren door jongerenplatforms te ondersteunen, jongeren te betrekken bij beleid over digitale technologie, en veilige onlineruimtes te creëren waarin ze vrijuit kunnen communiceren. Ook hulp en steun moet online gemakkelijk vindbaar zijn.

Daarnaast hebben kinderen **recht op 'protectie' of bescherming als ze online navigeren**. Ze hebben recht op een goede sociale, cognitieve en emotionele ontwikkeling die ook online beschermd moet worden. Ze hebben recht op bescherming van hun privacy. Ze hebben recht op goede fysieke en mentale gezondheid en op vrije tijd, ook offline. Het ene recht is niet belangrijker dan het andere. We moeten ze niet tegen elkaar afwegen, maar tegelijk realiseren. Daarbij is het essentieel voor elk kind die toegang, participatie en bescherming te garanderen op basis van het non-discriminatiebeginsel in het Kinderrechtenverdrag.

Ook internationale organisaties onderstrepen het belang van kinderrechten in de digitale wereld. In 2021 sprak het VN-Kinderrechtencomité zich daarover uit.⁶ Ook ENOC, het Europees netwerk voor Kinderombudspersonen, publiceerde een statement in 2019.⁷

5. Luisteren naar de stem van kinderen en jongeren zelf

De grote uitdaging vandaag is om de onlinewereld conform te maken met de kinderrechten. Dat is een **gezamenlijke verantwoordelijkheid**. Door kinderrechten ook online serieus te nemen, zorgt de samenleving dat kinderen veilig, vrij en volwaardig online kunnen participeren. Wat we vooral niet mogen vergeten, is **kinderen en jongeren daar volop bij te betrekken en te luisteren naar hun ervaringen en voorstellen om te komen tot een onlineomgeving die hun rechten respecteert**.

⁶ General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment, 2 March 2021

⁷ European Network of Ombudspersons for Children (ENOC), Position Statement on 'Children's Rights in the Digital Environment' Adopted by the 23rd ENOC General Assembly, 27th September 2019, Belfast

Kinderen en jongeren zijn de ervaringsdeskundigen over wat goed en wat moeilijk loopt online. Als we beleid willen vormgeven voor een kindvriendelijke en kindveilige onlinewereld die kinderrechtenproof is, dan moeten we daar ook kinderen en jongeren vanaf het begin bij betrekken.

Het Kinderrechtenverdrag stelt in artikel 3 dat het belang van kinderen de eerste overweging moet zijn. Als we bepalen wat in het belang van het kind is, moeten we kinderen daar op een gepaste manier bij betrekken en hun mening serieus nemen, zoals artikel 12 bepaalt. Door met kinderen en jongeren te praten, kunnen hun stem en hun ervaring mee wegen op het beleid.⁸

Onderzoek van Eurochild⁹ toont dat kinderen veel waarde hechten aan communicatie en mogelijkheden online, vooral via sociale media. Tegelijk maken ze zich zorgen over de impact van hun onlineactiviteiten op hun mentale gezondheid en over mogelijke gevolgen in het echte leven van wat er online gebeurt. Ze benadrukken het belang van privacy en maken zich zorgen over hoe hun persoonlijke gegevens online gedeeld of gebruikt worden, vaak zonder hun toestemming. Er is een brede kloof tussen hoe kinderen en hun verzorgers onlineveiligheid ervaren. Kinderen zeggen dat ze bij onlineproblemen vaak zelf strategieën toepassen voor zelfbescherming, zoals iets rapporteren of iemand blokkeren, in plaats van hulp te zoeken bij verzorgers. Verzorgers geloven dan weer dat kinderen net wel met hen contact zouden opnemen bij gevaarlijke situaties online.

Beleidsmakers moeten zelf met kinderen in gesprek gaan. Dat gebeurt vandaag gelukkig al op veel plekken. In Vlaanderen loopt momenteel een grote enquête van de Vlaamse Jeugdraad bij kinderen en jongeren over hun digitale leefwereld.

6. Dringende aanbevelingen voor de Vlaamse, federale en Europese overheid

6.1. Dwing sociale media en andere commerciële actoren hun verantwoordelijkheid online op te nemen

Een grote verantwoordelijkheid ligt bij de socialemediaplatformen en techbedrijven zelf. Veel te lang kregen zij vrij spel om een onlineomgeving vorm te geven, zonder rekening te houden met het welzijn van kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt strengere regulering voor de platformen, inclusief verplichtingen om potentieel schadelijke content actief op te sporen en te verwijderen. De technologie om dat te doen, bestaat al. Er zijn ook maatregelen nodig om de onlinewereld af te stemmen op de leeftijd en ontwikkeling van kinderen en jongeren. Denk aan privacyvriendelijke leeftijdsverificatie, inperking op het gebruik van schadelijke algoritmes en transparantie over instellingen, processen en schermtijd.

⁸Putting a stop to the endless scroll, Young Minds, January 2023

<https://www.unicef.nl/nieuws/2023-09-13-unicef-en-ministerie-van-bzk-lanceren-jongerenraad-digitalisering>

<https://www.unicef.nl/nieuws/2025-05-21-ruim-twee-derde-van-de-nederlandse-kinderen-en-jongeren-wil-een-verbod-op-sociale-media>

⁹ 'Speaking up for change: Children's and caregivers' voices for safer online experiences', Eurochild, 8 april 2024

Platformen moeten gedwongen worden om daar meer verantwoordelijkheid in op te nemen en het principe van *safety by design* te respecteren. Er moet verhoogd toezicht komen op technologieën zoals geolocatie, verbonden apparaten, profilering, artificiële intelligentie en algoritmen. De transparantie en bescherming van kinderen moet verbeteren tegen misleidende advertenties, contentmarketing, in-app aankopen en functies in onlinegames.

Bedrijven moeten in het belang van minderjarige gebruikers verplicht worden om desinformatie en informatie te bestrijden die schadelijk is voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Ze moeten:

- verplicht worden informatie over potentiële onlineschade te delen en schadelijke inhoud onmiddellijk te verwijderen.
- de verspreiding van online haatspraak, racisme, radicalisering en extremisme bestrijden, met duidelijke sancties voor overtreders.
- kinderen die schadelijke inhoud zoeken of tegenkomen, doorverwijzen naar ondersteunende boodschappen en content en betrouwbare hulpbronnen.
- alle vormen van seksuele uitbuiting en misbruik mee bestrijden, kindvriendelijke en toegankelijke informatie aanbieden over sexting en door gebruikers gegenereerde afbeeldingen.

Dat is in de eerste plaats een beleidsbevoegdheid voor het Europese niveau. De goedgekeurde DSA, de *Digital Service Act*,¹⁰ verplicht platformen om online risico's te verminderen. Maar ook lidstaten en regio's hebben daar een rol in te spelen: zij kunnen druk uitoefenen op Europees niveau om de wetgeving verder te verfijnen en de verplichtingen te handhaven, wat ontzettend belangrijk is. Daarnaast zijn ook andere Europese initiatieven belangrijk zoals de evaluatie van de *Audiovisual Media Services Directive* (AVMSD), een *Code of Conduct on age appropriate design*, richtlijnen voor de bescherming van minderjarigen en een toekomstige *Digital Fairness Act*. De federale en Vlaamse Regering kan mee druk zetten op het Europese niveau maar moet ook zelf de Europese regels snel omzetten in eigen wetgeving en een instantie verantwoordelijk maken die coördineert en toezicht houdt.

De overheid moet daar een actieve rol in spelen en meer dan vandaag werken aan een kindvriendelijke en kindveilige digitale wereld die kinderrechten respecteert.

Dit is waar de Europese, federale en Vlaamse overheid elk voor hun bevoegdheden samen werk van moeten maken:

- **Zorg voor wetgeving** die onlineplatformen en andere commerciële actoren online verplicht om hun diensten kindvriendelijk en kindveilig te ontwerpen, met graduele toegang op basis van ontwikkeling en leeftijd, en met respect voor de privacy (bijvoorbeeld via leeftijdsverificatie).
- **Voer geïntegreerd beleid met een duidelijke visie, en stem dat af** tussen het Europese, federale en Vlaamse niveau.
- **Zorg voor toezicht en handhaving** door een duidelijk aangewezen instantie op Europees, federaal en Vlaams niveau. Zoals de autoriteiten die toezien op de bescherming van de persoonsgegevens of media-autoriteiten om naleving van de wetgeving te controleren. Werk daarvoor samen met politie, justitie en hulpdiensten.

¹⁰ <https://op.europa.eu/nl/publication-detail/-/publication/f3556a65-88ea-11ee-99ba-01aa75ed71a1>

- **Capteer inbreuken** die terechtkomen bij politie, meldpunten en klachtenlijnen ook om het beleid te voeden. Maak die kanalen beter bekend bij kinderen, jongeren en ouders. Blijf het beleid en de toezichtsorganen voeden over schendingen van de rechten van kinderen en jongeren. Versterk al die kanalen technologisch en in mankracht.
- **Stimuleer verder onderzoek over deze thema's:**
 - De online-impact op minderjarige gebruikers
 - Hoe commerciële spelers zoals platformen, telecombedrijven, producenten van elektronische apparatuur, en adverteerders kunnen bijdragen aan een veiligere onlinewereld voor kinderen en jongeren
 - Manieren om minderjarige gebruikers online beter te informeren over wat er met hun persoonsgegevens gebeurt, welke keuzes ze kunnen maken in hun instellingen, en welke risico's eraan verbonden zijn.

6.2. Richt een multidisciplinaire expertengroep op waar ook kinderen en jongeren deel van uitmaken

Stel een expertengroep samen met mensen uit verschillende domeinen, zoals communicatie, geestelijke gezondheid, pedagogie, regelgeving. Betrek die groep bij de opmaak van richtlijnen en gedragscodes van de overheid.

Zorg er ook voor dat kinderen en jongeren actief deel uitmaken van die groep. Betrek ze bij het beleid en bij het ontwerp van digitale diensten die hen aanbelangen. Ze vragen zelf regelmatig om duidelijke grenzen en ondersteuning. Ze zijn geen naïeve slachtoffers, maar kritische gebruikers. Ze begrijpen vaak beter dan volwassenen hoe digitale systemen werken.

6.3. Zorg voor een duidelijk kader voor gebruikers

Maak een duidelijk kader op samen met de expertengroep, én met kinderen en jongeren, en maak het op ruime schaal bekend. Het moet breed bekend, toegankelijk en begrijpelijk zijn, zodat iedereen ermee aan de slag kan. Dat kader moet richtlijnen geven over schermgebruik, onlineveiligheid en risico's, met duidelijke leeftijdsindicaties.

We maken ons zorgen over de negatieve impact die sommige online-ervaringen hebben op kinderen en jongeren. We begrijpen ouders of andere opvoedingsverantwoordelijken die zich vragen stellen en zich soms machteloos voelen. De technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Weten wat gepast, veilig en gezond is, wordt steeds moeilijker. Bovendien zitten ouders of andere volwassenen meestal niet naast hun kind om het te begeleiden en gradueel kennis te laten maken met de onlinewereld. Vaak kennen ze die wereld ook minder goed dan kinderen en jongeren zelf. Het antwoord kan niet alleen zijn 'Ouders moeten maar beter opletten.' Zowel ouders als kinderen en jongeren hebben ondersteuning nodig, heldere richtlijnen en toegankelijke tools.

Vandaag krijgen ze die nog te weinig. Concrete en bruikbare adviezen en tools bestaan wel, maar zijn vaak onbekend, niet zo toegankelijk of moeilijk vindbaar. Zowel jongeren als ouders vragen daarnaar. Er is bijvoorbeeld geen goed gekende 'kijkwijzer' voor sociale media, die helpt in te schatten wat geschikt is voor welke leeftijd. Voor bepaalde platformen is er vandaag een leeftijdsgrens (13 jaar) maar die

wordt standaard zonder problemen omzeild. Er zijn geen algemeen erkende aanbevelingen over welke apps, games of sociale media geschikt zijn voor welke leeftijdsgroep, en hoe minderjarigen daarin gradueel kunnen instappen. Ook ouders, leerkrachten of jeugdwerkers missen betrouwbare handvatten om in te schatten wat online gepast is. En dus laten we met z'n allen kinderen en jongeren te veel over aan hun lot.

We vragen daarom om een duidelijk kader te ontwikkelen dat in een heldere, toegankelijke taal uitlegt wat online veilig is en wat niet, en inzicht geeft in kansen en risico's.

We vragen ook om dat kader breed bekend te maken, zodat het zijn doel kan bereiken: kinderen, jongeren en hun omgeving beter ondersteunen in de digitale wereld.

6.4. Betrek kinderen en jongeren bij de vormgeving van hun onlinewereld, bij beleid en bij educatie

Hun stem moet gehoord worden in het debat over hun onlinewereld. Zij zijn de ervaringsdeskundigen en weten als geen ander wat goed werkt en waar het misgaat. Door naar hen te luisteren, versterken we hun autonomie online en zorgen we dat beleid, educatie en digitale diensten beter aansluiten op hun leefwereld.

In 2019 bracht het ENYA Forum, een jongerenforum van ENOC (European Network of Children's Ombudspersons) met *'Let's Talk Young, Let's Talk About Children's Rights in the Digital Environment'* kinderen en jongeren uit 18 Europese landen samen om te praten over hun rechten en ervaringen online. Ze benadrukten het belang van goede informatie en onderwijs om negatieve ervaringen online te voorkomen en hun rechten beter te kunnen uitoefenen en respecteren.

Dit is wat de jongeren zelf vroegen:

- Ondersteun kinderen en jongeren bij problemen online, zoals cyberpesten of ongewenste verspreiding van privé-informatie. Geef hen toegang tot lokale, goed opgeleide vertrouwenspersonen. Die kunnen uit scholen of jeugdorganisaties komen en moeten regelmatig bijgeschoold worden.
- Geef kinderen toegang tot educatieve apps die hen informeren over hun rechten, privacy en hoe ze nepnieuws kunnen herkennen. Die tools moeten hen helpen om kritisch en veilig online te navigeren.
- Zorg dat kinderen expliciet toestemming kunnen geven voordat privé-inhoud over hen online komt of hun gegevens voor commerciële doeleinden gebruikt worden.
- Integreer digitale aspecten in lessen over relaties en seksualiteit zoals sexting en onlinegrenzen, om bewust en respectvol gedrag te bevorderen.
- Stimuleer meer digitale geletterdheid vanaf jonge leeftijd. Jongeren vragen om op school te leren omgaan met sociale media, haatspraak online en om betrouwbare informatie te leren onderscheiden.
- Zorg voor gelijke toegang tot internet en educatieve platforms, zodat alle kinderen, ongeacht hun achtergrond of thuissituatie, de voordelen ervan kunnen benutten.
- Betrek kinderen actief bij de ontwikkeling van digitaal beleid en bij de vormgeving van onlinediensten, zodat hun perspectieven, noden en ideeën vanaf het begin worden meegenomen.

Die aanbevelingen onderstrepen het belang van een inclusieve en educatieve benadering van de onlinewereld, waarin kinderen niet alleen beschermd worden, maar ook actief deelnemen, hun rechten kennen en kunnen uitoefenen.

6.5. Sensibiliseer iedereen die zorg draagt voor kinderen

Werk aan meer bewustzijn en digitale geletterdheid bij kinderen en jongeren, ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken, leerkrachten, professionals die werken met kinderen en jongeren. Maak het kader met richtlijnen rond onlineveiligheid breed bekend. Combineer dat met duidelijke informatie over wat mensen zelf kunnen doen om kinderen te begeleiden en om de onlineomgeving veiliger te maken. Stel handige en gratis digitale tools beschikbaar om samen met kinderen en jongeren schermtijd te monitoren en ze te beschermen tegen schadelijke online inhoud.

Zorg voor breed beschikbare kwaliteitsinformatie, opvoedingsondersteuning en hulp voor ouders en verzorgers om op een doordachte manier om te gaan met kansen en risico's online. Volwassenen sensibiliseren over schermgebruik en gebruik van sociale media is cruciaal omdat zij vaak een voorbeeldfunctie hebben voor kinderen en jongeren. Als primaire opvoeders begeleiden ze de kinderen ook. Als ouders zelf bewust omgaan met digitale media, dragen ze actief bij aan het mediagebruik en de ontwikkeling van het welzijn van hun kinderen. Maar ouders mogen daar absoluut niet alleen in staan. Er is vandaag veel onmacht bij ouders. Ze moeten genoeg ondersteund worden om hun rol daarin op te nemen.

Verhoog het bewustzijn en voer onderzoek over het gebruik van technologie door ouders en de invloed op kinderen en jongeren.

6.6. Geef kinderen gelijke toegang online en begeleiding, met een belangrijke rol voor het onderwijs

Zorg dat alle kinderen kunnen genieten van de voordelen van de onlineomgeving, inclusief infrastructuur, connectiviteit, diensten en geschikte content. Ontwikkel beleid en informatie die tegemoetkomen aan de behoeften van alle kinderen, met bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren die opgroeien in een kwetsbare situatie. Bevorder gelijke toegang en bestrijd uitsluiting en discriminatie online, onder andere door stereotypen en genderongelijkheid online aan te pakken.

Uit de publicatie Apestaartjaren van 2024¹¹ leren we dat, behalve voor games, het digitaal mediagebruik thuis niet vaak wordt besproken. Iets meer dan de helft van de jongeren zegt op de secundaire school les te krijgen over onderwerpen als sociale media, cyberpesten, nieuws, privacy, desinformatie en veiligheid online. In de basisschool krijgen ze veel minder les over die onderwerpen. Misschien nog belangrijker is de vaststelling dat er heel wat kinderen en jongeren, 10% van de ondervraagde jongeren, niemand heeft om naartoe te gaan in geval van problemen. Dat zijn vaak tieners in financieel kwetsbare situaties. Les krijgen over de onlinewereld is voor elk kind en jongere cruciaal en zeker voor kinderen in een kwetsbare context.

¹¹ <https://www.mediawijs.be/nl/apenstaartjaren2024>

En beschermen is niet hetzelfde als verbieden. Kinderen opvoeden betekent ze geleidelijk voorbereiden op zelfstandigheid. Dat geldt ook online. Kinderen en jongeren zouden allemaal de kans moeten krijgen om te leren over de onlinewereld en de sociale media nog vóór ze actief zijn op die platforms. Dat vraagt een mediawijze opvoeding, aangepast aan hun ontwikkelingsniveau, thuis én op school. En dat kan niet zonder goede ondersteuning door de overheid. Kinderen en jongeren moeten leren hoe ze online omgaan met anderen, hoe ze kunnen omgaan met negatieve reacties, hoe ze nepnieuws kunnen herkennen en hun privacy zo goed mogelijk beschermen. Ook media-actoren die zich richten tot minderjarigen zoals Ketnet of VRT NWS moeten daar een belangrijke rol in spelen en daarin ondersteund worden.

Zorg dat lagere en secundaire scholen in het vaste curriculum regelmatig werken aan digitale geletterdheid, zodat kinderen en jongeren leren omgaan met media, privacy en gedrag online. Laat kinderen en jongeren daar ook met elkaar over van gedachten wisselen zodat ze van elkaar kunnen leren en zet ze zelf mee aan het stuur.

Zorg dat kinderen de nodige digitale vaardigheden krijgen, inclusief technische, creatieve en kritische beoordelingsvaardigheden. Laat het onderwijsbeleid de ontwikkeling van digitale vaardigheden en zelfvertrouwen bij alle kinderen bevorderen, ongeacht hun leeftijd, met bijzondere aandacht voor effectieve ondersteuning van leerkrachten en opvoeders. Integreer digitaal burgerschap en technologieën in onderwijsprogramma's.

Scholen zouden kunnen werken aan mediawijdsheid door leerlingen zelf aan te spreken om daar samen over na te denken en het voortouw te nemen in verantwoorde navigatie online.

6.7. Organiseer toegankelijke en gespecialiseerde meldpunten, klachtenlijnen en zet herstelprocedures op

Investeer in organisaties die hulplijnen aanbieden aan kinderen, jongeren en ouders om ze maximaal bij te staan in situaties waarin er online inbreuken zijn op de rechten van kinderen of jongeren. Ondersteun ouders en kinderen die slachtoffer zijn van cyberpesten, intimidatie, geweld, uitbuiting of misbruik, inclusief toegang tot geestelijke gezondheidszorg om herstel te bevorderen. Zorg voor kindvriendelijke informatie over het bestaan en het werk van de meldpunten en klachtenlijnen.

Bied gemakkelijk toegankelijke, wettelijke beschermingsprocedures aan in samenwerking met politie en justitie, om ook sociale media en technologiebedrijven, internetproviders en toezichthouders te wijzen op hun verantwoordelijkheid. Zorg dat ze snel reageren. Geef toezichthouders de bevoegdheid en de middelen om effectief op te treden tegen schadelijke, gewelddadige of beledigende inhoud en zorg dat meld-, klachten- en herstelprocedures effectief zijn. De Europese AI-verordening¹² stelt dat onafhankelijke autoriteiten bevoegd voor de bescherming van grondrechten in de lidstaten in uitvoering van artikel 77 bij de Europese commissie moeten worden aangemeld. Naast andere instellingen werd ook het Kinderrechtencommissariaat daarvoor aangemeld bij de Commissie. Neem deze opdracht ernstig door er extra mankracht tegenover te zetten zodat deze instanties hun rol naar behoren kunnen invullen en opnemen.

¹² <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20230601STO93804/ai-verordening-eerste-regels-voor-artificiele-intelligentie>

Het vraagt extra expertise van al deze onafhankelijke instanties en het is niet zomaar een thema dat er bovenop komt. Het is continu in evolutie door de snelheid van de nieuwe ontwikkelingen.

Zorg dat overheden, bedrijven, industrie en alle volwassenen in vertrouwensposities hun verplichtingen nakomen om inhoud of gedrag dat schadelijk is voor kinderen of dat een kind onderwerpt aan enige vorm van geweld, misbruik of uitbuiting te delen en te melden aan de juiste autoriteiten.

6.8. Investeer in de vrije tijd van kinderen en jongeren offline

Volgens het Kinderrechtenverdrag hebben kinderen ook recht op vrije tijd en op spel. Ze hebben het recht om te ontspannen en samen te komen met anderen. Zowel online als offline.

Om ook offline maximaal hun recht op vrije tijd te kunnen benutten, moeten kinderen en jongeren genoeg ruimte hebben in hun omgeving, waar ze welkom zijn en kunnen spelen, rondhangen of nieuwe ervaringen opdoen.

Vrijtijdsorganisaties en organisaties voor jeugdwerk of jeugdwelzijn bieden daarnaast een cruciaal alternatief voor schermactiviteiten. Zij scheppen ruimte voor ontmoeting, beweging, creativiteit en verbondenheid met leeftijdsgenoten – onmisbare factoren voor gezonde en sociale ontwikkeling. Het is daarom belangrijk dat de Vlaamse overheid en steden en gemeenten ook offline investeren in sterke alternatieven, met bijzondere aandacht voor kinderen die opgroeien in een kwetsbare context.

Hoog tijd om de wereld online veiliger te maken

Zorgen voor gelijke toegang, participatie en bescherming van kinderen en jongeren online is een opdracht van ons allemaal: overheid, scholen, jeugdwerk, bedrijven, media én jongeren zelf. Laat ons kinderen niet langer opzadelen met een onlinewereld die groter en sterker is dan ze aankunnen. Het is tijd om die wereld veiliger te maken voor minderjarigen en ze te begeleiden, zoals we dat ook in het verkeer doen. Ook online moet hun recht op bescherming vanzelfsprekend zijn. Het doel moet zijn: een veilige, inclusieve en rechtvaardige onlinewereld waarin kinderen kunnen participeren op een manier die past bij hun ontwikkelingsniveau en die de rechten van kinderen volledig respecteert.